

بررسی نقش زبان آموزان غیرفارسی زبان در توسعه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار از طریق

گردشگری

ابوالقاسم غیائی زارچ^{۱*}، فاطمه جعفری^۲

۱. استادیار، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین

۲. مربی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین

دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۲ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۴/۲۷

Study the Role of the Learners of Persian as a Foreign Language in Environmental Education and Sustainable Development through Tourism

A. Ghiasi Zarch^{1*}, F. Jafari²

1. Assistant Professor, Imam Khomeini International University of Qazvin

2. Lecturer, Imam Khomeini International University of Qazvin

Received: 2017/05/02 Accepted: 2017/07/18

Abstract

Focusing on the role of Persian as a Foreign Language in environmental education and sustainable development through tourism, this article views the foreign learners of Persian in Iran as potential resources for expanding tourism and sustainable development. The article argues that through co-planning and joint investment, different institutions such as tourism organizations, the Department for Environment, and the Ministry of Science, Research, and Technology can efficiently deploy such resources toward boosting incoming foreign tourism to the country. The core of the argument is that via its verbal and non-verbal features, and as a powerful means of communication between individuals, language plays a significant role in connecting tourists and the local people in host communities. More specifically, it is argued that incorporating the literary and historical riches of the Iranian culture into tourism programs and teaching Persian can help develop tourism. This can be achieved through leveraging the way the environment and nature are represented in the Iranian myths, literature, popular culture, rituals, and traditions. To reflect such capacities, the article employed a phenomenological qualitative method using interviews with 40 foreign students of the Persian Language about their experiences of tourism in Iran. The results of the study show that by more efficient management and planning, related organizations can play a significant role in exploring the capacity of the centers for teaching Persian as a Foreign Language in contributing to the national programs for tourism, the environment, and sustainable development.

Keywords

The Persian Language, Culture, Foreign Tourists, Sustainable Development, Environment.

چکیده

این مقاله به نقش زبان فارسی به عنوان زبان خارجی در توسعه پایدار گردشگری می پردازد. زبان آموزان خارجی که در ایران دوره های آموزش زبان فارسی را می گذرانند منابع بالقوه ای هستند که با برنامه ریزی، سرمایه گذاری و سازمان دهی از طرف سازمان های گردشگری، محیط زیست و وزارت علوم می توانند در توسعه گردشگری در ایران و توسعه پایدار تأثیرگذار باشند. استفاده از زبان و جنبه های ارتباطی کلامی و غیرکلامی آن به عنوان قوی ترین ابزار ارتباطی انسان ها و نیز به عنوان تسهیل کننده ارتباطات این گردشگران و جامعه میزبان تأثیر قابل توجهی دارد. از این دیدگاه، آموزش جامعه میزبان و آگاهی بخشی به بازدیدکنندگان از طریق آموزش زبان و فرهنگ و برجسته کردن پیشینه های ادبی و تاریخی گردشگری ایران می تواند به گسترش گردشگری کمک قابل توجهی بنماید. برجسته کردن و گنجانیدن مفاهیم موجود در متون ادبی، اسطوره ها، ادبیات عامه و شفاهی، ادبیات معاصر و مراسم آئینی ایران در ارتباط با طبیعت و محیط زیست در ایران از موضوعاتی است که این مقاله آنها را مورد توجه قرار داده است. با استفاده از روش کیفی رویکرد پدیدارشناسی و به کارگیری تکنیک مصاحبه با ۴۰ نفر از زبان آموزان خارجی درباره دیدگاه هایشان در مورد گردشگری در ایران، این پژوهش انجام شد و نتیجه تحقیق نشان داد که با مدیریت و برنامه ریزی های بیشتر از طرف سازمان های مربوطه، در صورت استفاده بیشتر از پتانسیل های موجود در مراکز آموزش زبان فارسی، می توان توجه به گردشگری، محیط زیست و توسعه پایدار را گسترش داد.

واژه های کلیدی

زبان فارسی، فرهنگ، گردشگران خارجی، توسعه پایدار، محیط زیست.

مقدمه

زبان می‌تواند کاتالیزوری برای انتقال مفاهیم و آموزش توسعه پایدار محسوب شود. زبان و فرهنگ کلید ارتباطات انسانی و دربردارنده بخش عظیمی از پیام‌های فرهنگی و اجتماعی هر جامعه در توسعه پایدار گردشگری مهم هستند. توجه به تفاوت‌های زبانی و فرهنگی گردشگران و برجسته کردن پتانسیل‌های بومی، تاریخی و زیست‌محیطی منطقه میزبان می‌تواند زمینه را برای جلب گردشگران فراهم کند.

این مقاله با در نظر گرفتن ویژگی‌های زبان و فرهنگ فارسی به عنوان زبان خارجی در توسعه گردشگری پایدار، آموزش جامعه میزبان و آگاهی بخشی به جامعه بازدیدکننده را عاملی برای تحقق توسعه پایدار می‌داند. این موضوع می‌تواند علاوه بر جذب گردشگران، در توسعه و گسترش زبان و فرهنگ فارسی نیز تأثیرگذار باشد. این مقاله به‌طور خاص گروهی از گردشگران خارجی را که در مراکز آموزش زبان فارسی، در ایران دوره‌های آموزش زبان فارسی را می‌گذرانند موردتوجه قرار داده است و این افراد را به‌طور بالقوه سفیران زبان و فرهنگ ایران در حوزه گردشگری و حفظ محیط‌زیست می‌داند. از این رو این مقاله با نگاهی جدید سعی دارد توجه محققان را به این زمینه نیز جلب نماید و پیشنهادی برای تحقیقات بعدی در زمینه نقش زبان و آموزش زبان فارسی در توسعه گردشگری پایدار باشد. تحقیقات انجام‌شده در زمینه آموزش محیط‌زیست عموماً به نقش آموزش محیط‌زیست در گردشگری و توسعه پایدار پرداخته‌اند. البته به نظر می‌رسد موضوع آموزش محیط‌زیست موضوعی جدید در عصر حاضر نیست و پیشینه‌ای دیرین دارد. آموزه‌های اخلاقی و دینی در ادیان مختلف و احترام به طبیعت میراث اخلاقی است که در اذهان عمومی بیشتر فرهنگ‌ها وجود دارد، اما امروزه به دلیل تغییر سبک زندگی انسان، لزوم آموزش محیط‌زیست بیشتر از پیش اهمیت یافته است و اعتقاد بر این است که آموزش محیط‌زیست باید از بسیاری جنبه‌ها و در سطوح مختلف اجتماعی موردتوجه ویژه قرار بگیرد.

عده‌ای از محققان به آموزش کودکان و نوجوانان، جامعه میزبان و آموزش‌های رسمی و یا غیررسمی در این زمینه‌ها علاقه‌مند بوده و تحقیقاتی انجام داده‌اند. علویجه (Alavijeh et al., 2017) درباره اثربخشی آموزش محیط‌زیست با استفاده از آموزش‌های رسمی و غیررسمی در پایه ششم ابتدایی می‌پردازد و اعتقاد دارد آموزش محیط‌زیست باید از دوران کودکی و نوجوانی آغاز شود. وی پس از انجام پژوهش‌هایش در مورد تأثیرگذاری آموزش رسمی و غیررسمی چنین نتیجه‌گیری می‌کند که هر دو نوع این آموزش‌ها در آموزش محیط‌زیست مؤثر هستند، اما آموزش غیررسمی تأثیر بیشتری دارد. دادفر (Dadfar, 2012) نیز به تأثیر

امروزه گردشگری نمادی از توسعه فرهنگی و اجتماعی هر جامعه محسوب می‌شود. گردشگری می‌تواند فرصتی برای رشد فرهنگ و اقتصاد یک جامعه باشد. توسعه گردشگری نیازمند رشد هم‌زمان عناصر فرهنگی، اجتماعی، آموزش ساکنان محیط میزبان و فراهم نمودن ابزار آن مانند امکانات رفاهی، حمل‌ونقل و وسایل ارتباطی است. رشد فرهنگی و اجتماعی جامعه میزبان باید مؤلفه‌های بسیاری را مانند نگرش کارآمد به پتانسیل‌ها، استفاده از تنوع بومی و اقلیمی آن محیط با تأکید بر حفظ منابع طبیعی آن در نظر داشته باشد. «گردشگری دربردارنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و سرزمین با ظرفیت‌های گردشگری و فراغت و کنش متقابل میان آنهاست که در فضاهای جغرافیایی آثار مختلفی بر جای می‌نهد» (Bridenhann, 2004). بر این اساس بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه، از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری به دلیل ویژگی‌هایی که دارد می‌تواند از راهکارهای رسیدن به توسعه پایدار باشد. در تعریف برایندهان انسان و فرهنگ به عنوان دو مؤلفه اصلی جریان گردشگری عنوان شده‌اند. انسان، کاربر و تولیدکننده فرهنگ است و فرهنگ، زبان خود را داراست. فرهنگ با ما به وسیله معماری، نقاشی، موسیقی، رقص و ادبیات سخن می‌گوید، اما جامع‌ترین ابزار برای بیان زبان فرهنگ، زبان طبیعی است. با استفاده از این ابزار، انسان می‌تواند درباره تمامی آنچه در محیط اطراف تحت تأثیر فرهنگ قرار گرفته و قابل بیان و تعبیر است، سخن بگوید» (Telia, 2006). ارتباط کلامی و استفاده از سایر ابزارهای ارتباطی می‌تواند زمینه‌های آموزش را در انواع مختلف آن برای کم کردن اثرات منفی گردشگری فراهم کند. ایران به دلیل ویژگی‌های خاص تاریخی و اقلیمی‌اش و به تعبیر برایندهان «سرزمین با ظرفیت‌های گردشگری» قابلیت تبدیل شدن به قطب گردشگری بزرگی را دارا است. در تعریف مرادی و رحمانی «توسعه‌ی پایدار گردشگری نوعی از گردشگری است که به مدیریت تمامی منابع منجر گردد و نیاز گردشگران فعلی و جامعه میزبان را بدون به خطر انداختن نسل آینده تأمین گرداند» (Moradi & Rahmani, 2010). «زبان» نیز به دلیل ابعاد بسیار وسیعی که در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، جامعه‌شناسی و سایر شاخه‌های دیگر دارد یکی از منابعی است که دارای پتانسیل قوی در گسترش گردشگری و توسعه پایدار است. تاکنون تحقیقات ارزشمندی درباره آموزش محیط‌زیست انجام شده است؛ (Alavijeh et al., 2017) (Dadfar, 2012)، (Naghizadeh, 2004)، (Rahnemai, 2000) اما به نقش زبان در حوزه گردشگری و توسعه پایدار کمتر توجه شده است.

۳. پایداری اجتماعی (Kiumarsi et al., 2001). از این جهت هر سه مؤلفه زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی موردتوجه توسعه پایدار هستند.

به تعبیر هیکس (Hicks, 1997)، کهن و سایرین (Kahen & Sayers, 1994 & 1995) گردشگری به‌مثابه یک مجموعه صنعت، نیروی محرکه‌ای را فراهم می‌سازد که با تکیه بر آن، چرخ‌های صنایع حیاتی با شتاب بیشتری حرکت می‌کنند و راه توسعه محلی و ملی هموار می‌شود. فناوری خاص مورد اشاره در این صنعت متشکل از چهار عنصر حیاتی به‌هم‌پیوسته‌ای است که از آنها به عنوان «ابزار و تجهیزات، نیروی انسانی، اطلاعات و ارتباطات و سازمان و مدیریت» یاد می‌شود. گردشگری علاوه بر اثرات مثبتی مانند ایجاد شغل، ارزآوری، افزایش درآمد مالیاتی و توزیع مجدد ثروت (Urry, 1987)، اثرات منفی هم در بر دارد. به عنوان مثال: انجمن گردشگری انگلستان این مشکلات را چنین برمی‌شمارد: «۱. مسائل مربوط به تراکم جمعیتی، ۲. فشارها و تنگناهای ترافیکی، ۳. ویرانی و خسارت‌های زیست‌محیطی، ۴. توسعه نامناسب و ۵. کشمکش و برخورد با جامعه محلی» (Cited by Kahen, 1998). «پیامدهایی که از توسعه گردشگری نشأت می‌گیرند، معمولاً به سه گروه تقسیم می‌شوند: اول، تأثیرات اقتصادی شامل درآمد مالیاتی، افزایش فرصت‌های شغلی، درآمد اضافی، فشار مالیاتی، تورم و بدهکاری حکومت محلی. دوم، تأثیرات اجتماعی فرهنگی شامل تجدید حیات صنایع دستی و رسوم سنتی، افزایش ارتباطات و درک متقابل فرهنگی، افزایش نرخ جرم و تغییرات در فرهنگ سنتی. سوم، تأثیرات زیست‌محیطی شامل حفاظت از منابع و حیات وحش، تخریب حیات وحش، شلوغی و آلودگی صوتی، آب‌وهوا، خرابکاری و ریختن زباله.» (Kathleen et al., 2005).

از نظر رضوانی (Rezvani, 2009) پایداری به نحو گسترده‌ای به عنوان رویکردی بنیادین، برای هر نوع توسعه ازجمله توسعه پایدار گردشگری پذیرفته و در مباحث سیاسی و محیطی، گردشگری به عنوان مفهومی نو، برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری مطرح شده است. به این ترتیب مفهوم توسعه پایدار گردشگری، ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را در بر می‌گیرد، اما همواره بر مفهوم محیط‌زیست تأکید می‌شود. در توسعه پایدار گردشگری، پایداری اجتماعی و فرهنگی بر توجه به هویت اجتماعی و سرمایه اجتماعی و توجه به فرهنگ جامعه و امتیازات آن و توجه به تقویت انسجام اجتماعی و عزت‌نفس که به ساکنان اجازه خواهد تا زندگی خود را کنترل کنند، دلالت دارد. برای موفقیت توسعه پایدار گردشگری، روابط متقابل بین این سه جنبه

آموزش رسمی در دوره‌های ابتدایی آموزش کودکان و نوجوانان علاقه‌مند بوده و نقش آموزش رسمی را در دروس هدیه‌های آسمانی و علوم تجربی بررسی می‌نماید. نتایج تحقیقات وی که از طریق پیمایشی و شیوه گردآوری اطلاعات است نشان می‌دهد که از دیدگاه معلمان مرد، دانش‌آموزان به محیط‌زیست خودآگاهی دارند. میرقی دینان (Mobarghai Dinan, 2017) در تحقیق خود به آموزش زنان خانه‌دار توجه نشان می‌دهد و در تحقیق توصیفی و پیمایشی دانش و آگاهی زنان خانه‌دار منطقه ۱۵ شهرداری تهران را مورد مطالعه قرار می‌دهد و چنین نتیجه‌گیری می‌کند که زنان خانه‌دار این منطقه از دانش محیط‌زیستی خوبی برخوردار هستند، ولی منشأ همه مشکلات زیست‌محیطی را نمی‌شناسند. نقی‌زاده (Naghizadeh, 2004) بر لزوم آموزش محیط‌زیست در دوره‌های دانشگاهی تأکید داشته و اعتقاد دارد تکیه بر مواردی مانند اصلاح و تلقی جامعه، تعیین جایگاه محیط‌زیست در میان علوم و برنامه جامع آموزشی در برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی می‌تواند سطح دانش و آموزش محیط‌زیست را بالا ببرد. رضوانی (Rezvani et al., 2013) نیز اعتقاد دارد با آموزش تور گردانان می‌توان گردشگران را نسبت به حفظ محیط‌زیست علاقه‌مند کرد. آموزش‌ها در سطوح مختلف، از کودکان و نوجوانان تا دروس دانشگاهی و زنان خانه‌دار و غیره که منجر به حفظ محیط‌زیست و پایداری آن شوند، ضروری است و باید گسترش یابند. برای تحقق این آموزش‌ها می‌توان از تمامی توانایی‌های بالقوه یک جامعه استفاده نمود. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، زبان و ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی زبان فارسی در برهه‌ای از زمان که تعداد زیادی از زبان‌آموزان خارجی برای یادگیری آن به ایران می‌آیند و در ایران حضور دارند، ازجمله این توانمندی‌های بالقوه است. از این رو این مقاله به‌طور کلی اصول زیر را موردتوجه قرار داده و آنها را بررسی می‌نماید:

۱. توجه به گردشگری، محیط‌زیست و توسعه پایدار
  ۲. آموزش محیط‌زیست و نقش زبان فارسی در تحقق اهداف آموزش در توسعه پایدار
- در ادامه ابتدا مبنای نظری این مقاله ارائه می‌شود و سپس درباره روش‌شناسی تحقیق و جامعه آماری توضیحاتی ارائه می‌گردد.
- توسعه پایدار، توسعه‌ای است که نیازهای کنونی جهان را مرتفع می‌سازد بدون آنکه توانایی نسل‌های آینده را در دستیابی به نیازهایشان با مشکل مواجه نماید (Van Lier, 1998: 85).
- توسعه پایدار کیفی و متوجه کیفیات زندگی و بالا بردن سطح کیفیت زندگی برای آیندگان است. توسعه پایدار در سه حیطه دارای مضامین عمیقی است. ۱. پایداری محیطی، ۲. پایداری اقتصادی،

می‌کند» (Ibid). اکوتوریسم به عنوان بخشی از گردشگری مورد توجه قرار می‌گیرد و به عنوان یک زیر ساختار در زمینه گردشگری پایدار مطرح است و در همه زمینه‌ها تمایل دارد که به توسعه پایدار برسد. این بدین معناست که برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری و عملکردهای بعدی آن و همچنین بازار گردشگری باید روی پایداری معیارهای محیط‌زیستی، فرهنگی و اجتماعی تمرکز کند (Wood, 2002)، اما اکوتوریسم نیز به دلیل اینکه در ارتباط با محیط‌زیست است، نیازمند آموزش و آگاهی‌بخشی در زمینه خود است. این آموزش اهدافی را دنبال می‌کند که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود: ۱. ترویج آگاهی واضح و نگرانی درباره وابستگی‌های متقابل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و محیط‌زیستی در مناطق شهری؛ ۲. فراهم کردن فرصت‌هایی برای کسب دانش، ارزش‌ها، نگرش، تعهد و مهارت برای حفاظت و بهبود محیط‌زیست و ۳. ایجاد الگوهای جدید رفتاری نسبت به محیط‌زیست در افراد، گروه‌ها و جامعه به عنوان کل (Hemmati et al., 2016). مورد سوم یعنی می‌تواند از ظرفیت ارتباطات متقابل فرهنگی دانشجویان خارجی و ایرانیان استفاده کند و تحت تأثیر الگوهای رفتاری متقابل اثرات متقابلی نیز داشته باشد.

آموزش محیط‌زیست: نصیرپور اعتقاد دارد (Nasirpoor, 2006) روند روزافزون تخریب محیط‌زیست، زوال گونه‌های زیستی گیاهی و جانوری، فقر فزاینده منابع طبیعی تجدیدشونده و دامنه گسترده آلودگی‌های محیط‌زیستی که نه فقط سرنوشت سلامت نسل حاضر را به طور جدی تهدید می‌کند، بلکه از طریق انتقال ژنتیک و آلوده ساختن منابع حیاتی چه در حال حاضر و چه در آینده دور و نزدیک، نسل آینده را نیز در تبرس ترکش‌های کشنده خود قرار داده است و همگی ناشی از نبود دانش و آگاهی ما انسان‌ها در قبال محیط‌زیست است.

اولین تعریف از آموزش محیط‌زیست که در اجلاس اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت در نوادای امریکا مطرح شد، عبارت است از: فرایند شناسایی ارزش‌ها و توضیح مفاهیم با هدف ایجاد مهارت‌ها و نگرش‌های ضروری برای درک و احترام به روابط متقابل میان انسان، فرهنگ او و محیط‌زیست پیرامون اوست. آموزش محیط‌زیست همچنین فعالیت‌هایی اعم از تصمیم‌گیری و خودالقای قوانین رفتاری مرتبط با کیفیت محیط‌زیست را در بر می‌گیرد (Chander, Rumes, 2012).

در سال‌های اخیر، آموزش محیط‌زیست به یک اولویت در حال رشد در سطح محلی، ملی و بین‌المللی تبدیل شده است زیرا اعتقاد بر این است که مشکلات محیط‌زیستی نمی‌توانند حل شوند مگر اینکه آموزش‌های محیط‌زیستی با موفقیت انجام شود. نقش اصلی

باید شناخته شود. اکثر تحقیقات انجام شده تنها بر جنبه‌های محیطی و اقتصادی توسعه پایدار پرداخته‌اند (Chris, 2011).

همچنین سازمان جهانی گردشگری نیز در سال ۲۰۰۴ میلادی اصولی بنیادی را برای گردشگری پایدار معرفی کرد که جنبه‌های اقتصادی، محیطی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری را در بر می‌گرفت. گردشگری زمانی پایدار است که: ۱. از منابع طبیعی به‌طور بهینه استفاده کند؛ ۲. به اصالت اجتماعی - فرهنگی اجتماعات میزبان احترام بگذارد و ۳. فعالیت‌های اقتصادی بلندمدت و سودآور را تضمین کند و منافع اجتماعی - اقتصادی تمامی ذی‌نفعان را مدنظر قرار دهد.

گردشگری و محیط‌زیست: ارتباط بین گردشگری و محیط‌زیست بسیار پیچیده است. این صنعت شامل فعالیت‌های بسیاری است که می‌توانند تأثیرات مخربی بر محیط‌زیست داشته باشد. بسیاری از این تأثیرات در ارتباط با ایجاد زیرساخت‌هایی مانند جاده‌ها و فرودگاه‌ها و تسهیلات گردشگری هستند. تأثیرات منفی توسعه گردشگری می‌توانند به تدریج منابع طبیعی‌ای را که بدان وابسته است، تخریب کند. از سوی دیگر گردشگری در ایجاد تأثیرات مثبت بر طبیعت، از طریق کمک به حفاظت و نگهداری آن، دارای توان بالقوه‌ای است. توسعه این صنعت می‌تواند راهی برای افزایش آگاهی ارزش‌های طبیعت و همچنین به عنوان ابزاری برای حمایت مالی برای حفاظت از مناطق طبیعی و افزایش اهمیت اقتصادی آنها باشد (Sunlu, 2003). تنوع اقلیمی ایران باعث شده است تا مناطق گردشگری ایران صرفاً به بازدید از مناطق تاریخی و باستانی محدود نشود و طبیعت متنوع ایران نیز جایگاهی برای گردشگران باشد. از این میان اکوتوریسم به دلیل ویژگی‌هایی که دارد، افراد زیادی را به خود جلب کرده است. اکوتوریسم به دلیل اینکه نسبت به گردشگری، با طبیعت و جوامع روستایی ارتباط بیشتری دارد، محیط‌هایی معمولاً بکر و طبیعی با ویژگی‌های خاص اقلیمی و فرهنگی را بیشتر موردتوجه قرار می‌دهد. اکوتوریسم به عنوان نوعی از گردشگری طبیعت پایه تعریف شده است، اما به عنوان یک ابزار توسعه پایدار نیز مطرح است. واژه اکوتوریسم از یک سو به مجموعه‌ای از الگوهای طبیعت پایه اشاره می‌کند و از سوی دیگر دارای یک بخش تجاری است (Mirkarimi et al., 2016). جامعه بین‌المللی اکوتوریسم^۱ (TIES) در سال ۱۳۹۳ تعریفی را درباره اکوتوریسم ارائه کرد: «اکوتوریسم یک سفر مسئولانه به مناطق طبیعی است که از محیط‌زیست حفاظت می‌کند و رفاه جوامع محلی را حفظ

1. The international Ecotourism Society

جذب گردشگر را در تمامی زمینه‌های تاریخی، بومی، پزشکی، مذهبی و جاذبه‌های طبیعی دارد. ایران از جنبه جاذبه‌های گردشگری دارای تنوع اقلیمی بسیار مناسبی است و از نظر آثار باستانی، مناطق تفریحی و زیبایی‌های طبیعی با کشورهای پیشرفته در صنعت گردشگری برابری می‌کند. همچنین از لحاظ ابنیه و آثار تاریخی جزء ۹ کشور نخست دنیا و از لحاظ جاذبه‌های اکوتوریستی در میان ۱۰ کشور برتر دنیا قرار دارد که این امر نشان‌دهنده استعداد و قابلیت زیاد کشور در جهت رشد و توسعه صنعت گردشگری است (Zarei et al., 2012). قابلیت‌های یادشده در صورتی می‌توانند به وضعیت مطلوب جهت بهره‌برداری برای گردشگری موفق برسند که علاوه بر مهیاکردن تمامی امکانات موردنیاز رفاهی و ارتباطی، عوامل انسانی بومی مناطق گردشگری موردتوجه قرار بگیرند. رشد و توسعه گردشگری پایدار در یک منطقه نیازمند توجه ویژه به ساکنان و جامعه محلی است و نادیده گرفتن این موضوع حتی می‌تواند چالش‌هایی را در بلندمدت برای توسعه گردشگری در منطقه ایجاد کند. خواسته‌ها و تمایلات ساکنان بومی و رویکرد و نظر ایشان نسبت به گردشگران باید با دقت بیشتری به وسیله برنامه ریزان گردشگری موردتوجه قرار گیرد. به‌طور قطع موفقیت برنامه‌های توسعه گردشگری به نوع مدیریت و برنامه‌ریزی محلی‌ای که باید نسبت به هردوی تأثیرات اجتماعی گردشگری بر جامعه میزبان و توانمند بودن در افزایش منافع حاصل از گردشگری (با جلوگیری و یا کاهش تأثیرات منفی توسعه گردشگری) حساس باشد، وابسته است (Figini et al., 2007). مک اینتایر^۱ اعتقاد دارد که جوامع محلی باید خود را در همه سطوح برای اجرای نقش تأثیرگذارتر در توسعه و همچنین در ارتباطات با حکومت و مجریان در همه سطوح سازمان‌دهی کنند. همچنین کیپ^۲ بیان می‌دارد که جوامع محلی باید نقش بسیار فعال داشته باشند تا منافع مثبت گردشگری را تضمین کنند. جوامع محلی باید به صورت گسترده با سازمان‌های غیردولتی همکاری کنند تا به دیگران در جامعه بیاموزند که پروژه‌های توسعه گردشگری را موردتوجه قرار دهند (Aref et al., 2010). این سازمان‌دهی از طرف جامعه میزبان تأثیر بسیاری بر کم کردن اثرات سوء گردشگری در جوامع محلی دارد اما از طرف دیگر این سازمان‌دهی نمی‌تواند یک‌طرفه باشد. ارتباط دوسویه جامعه میزبان و گردشگر زمانی می‌تواند اهداف توسعه پایدار گردشگری را تحقق بخشد که هر دو گروه آموزش‌هایی را دریافت کنند. منظور از آموزش در این گروه، آموزش مستقیم به مفهوم عام نیست. این آموزش می‌تواند به شکل غیرمستقیم و در چارچوب‌های توانمندی‌های بالقوه

آموزش محیط‌زیست در پرورش ارزش‌ها و همین‌طور مهارت‌های لازم برای تحقق اهداف گسترده‌تر توسعه پایدار است که با اقدام اخیر سازمان ملل متحد در نامگذاری دهه آموزش برای توسعه پایدار (سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۱۴ میلادی) این موضوع اهمیت بیشتری پیدا کرده است. در واقع سازمان ملل متحد از تمامی کشورهای عضو دعوت کرده که در دهه توسعه پایدار برای افزایش تعهداتشان نسبت به آموزش مردم در موردنیاز به ایجاد آینده‌ای پایدار و خلق شهروندانی توانا برای انجام آن تلاش کنند (UNESCO, 2005).

آموزش‌های غیررسمی تأثیر زیادی در آموزش‌های محیط‌زیست دارد. «این آموزش‌ها از طرق مختلف می‌تواند انجام شود، ضمن اینکه محدود به برهه خاصی از زندگی افراد (مانند دوران مدرسه یا دانشگاه نمی‌شود) و سرتاسر عمر افراد را شامل می‌گردد. آموزش به افراد خاص، سن خاص، مکان خاص، موضوع خاص محدود نمی‌شود، بلکه بر همه افراد با گروه‌های سنی متفاوت، در موضوعات متفاوت و در تمام زمان و مکان‌ها تأثیرگذار است. اصل همگانی بودن حفاظت از محیط‌زیست نیز اهمیت همگانی آموزش محیط‌زیست را بیش از پیش پررنگ می‌کند» (Hemmati et al., 2016). این آموزش‌ها می‌توانند از روش‌های بسیار زیادی بهره ببرند. همچنین این آموزش‌ها مخصوص زمان خاصی نیستند و می‌توانند هر مکان و هر سنی را شامل شوند. آموزش محیط‌زیست باید به‌طور همگانی و در ابعادی وسیع در سطح جهانی و بین‌المللی انجام شود. «برنامه بین‌المللی بشر و کره مسکون (MAB) که در سال ۱۹۷۰ تصویب و در ۱۹۷۱ به اجرا گذاشته شد، در برنامه‌ریزی‌های خود جنبه‌های علمی، فنی و آموزشی استفاده درست از محیط‌زیست و منابع طبیعی را مورد تأکید قرارداد. همچنین در توصیه شماره ۹۶ کنفرانس استکهلم، توسعه آموزش‌های زیست‌محیطی یکی از حساس‌ترین راهکارهای مقابله با بحران‌های محیط‌زیست جهانی شناخته شده است (Sadugh, 2003)». اگر انتظار داشته باشیم که سازمان‌های محیط‌زیست به‌تنهایی مسئولیت آموزش را بر عهده داشته باشد، تقریباً انتظاری نابجا خواهد بود. این سازمان‌ها می‌توانند به عنوان نهادی روشنگر و هدایت‌کننده، آموزش محیط‌زیست را در سطح بومی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی در همه کشورهای جهان گسترش دهند و نوعی حساسیت بین‌المللی در بین تمامی اقشار و گروه‌ها ایجاد کنند. برای تحقق این امر، آموزش محیط‌زیست را باید فراتر از مرزهای جغرافیایی و فرهنگی کشورها در نظر گرفت.

روابط متقابل گردشگران و جامعه میزبان: ایران قابلیت

1 McIntyre
2. Kepe

پیشرفته و تکمیلی دانشگاه‌های امام خمینی (ره)، دانشگاه تهران، مرکز بین‌المللی آموزش زبان فارسی مؤسسه دهخدا و دانشجویان کارشناسی ارشد ایران‌شناسی دانشگاه تهران می‌باشند که از میان آنها تعداد ۴۰ نفر در بازه سنی ۱۹ تا ۳۵ سال به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. جدول شماره (۱)، اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه شونده‌گان را نشان می‌دهد:

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه شونده‌گان

ردیف	ملیت	رشته تحصیلی	تعداد (نفر)
۱	مهندسی مکانیک	عراق	۲
۲	روابط بین‌الملل	قزاقستان	۲
۳	مطالعات ایران	آلمان	۳
۴	مهندسی معدن	زیمباوه	۲
۵	تاریخ ایران	اوکراین	۱
۶	مدیریت بازرگانی	روسیه	۱
۷	ادبیات فارسی	چین	۴
۸	مهندسی کامپیوتر	آذربایجان	۲
۹	مهندسی عمران	پاکستان	۵
۱۰	کارشناسی زیست‌شناسی	فرانسه	۴
۱۱	مهندسی نفت	لبنان	۵
۱۲	علوم سیاسی	ترکیه	۵
۱۳	مهندسی برق	سوریه	۳
۱۴	معماری	ژاپن	۱
۴۰	مجموع		

در این پژوهش از مصاحبه عمیق^۲ با تأکید بر رویکرد اکتشافی استفاده شده است. فرایند مصاحبه و گردآوری داده به این شکل می‌باشد که قبل از انجام مصاحبه به شکل حضوری درباره امکان انجام مصاحبه و زمان آن با افراد هماهنگی انجام شده است. مصاحبه‌ها به صورت حضوری با بیان هدف پژوهش و نیز ارائه تعهدات اخلاقی پژوهشگر به صورت شفاهی برای مشارکت‌کنندگان توضیح داده شد و تأکید گردید که مصاحبه‌ها تنها برای مقاصد پژوهشی استفاده و هویت افراد در گزارش‌های پژوهش مشخص نخواهد شد. همچنین در صورت تمایل پس از انجام پژوهش، یادداشت‌ها و فایل‌های صوتی ضبط‌شده از مصاحبه با ایشان در اختیار آنها قرار خواهد گرفت. ضبط صدای پاسخگویان نیز با هماهنگی و رضایت ایشان انجام شده است. پژوهشگران با الهام از ادبیات و مبانی پژوهش انجام شده در این زمینه و با توجه به اینکه مصاحبه عمیق صورت گرفته، مصاحبه در

گردشگری، مانند هنر، موسیقی، صنایع دستی و سایر عناصر تکمیلی مانند پوستر، فیلم‌های آموزشی و تبلیغاتی و غیره انجام شود. این موضوع از این جهت قابل توجه است که چنانچه جامعه گردشگر نکات منفی را از جامعه میزبان دریافت کند، تأثیرات سوء اجتماعی و فرهنگی بیشتری را بر آن خواهد گذاشت و چه‌بسا اثرات درازمدتی را نیز در کاهش گردشگران داشته باشد.

این مقاله بر اساس نگاهی که به گردشگری دارد، گردشگران خارج از مرزهای ایران را به عنوان گروه مورد مطالعه در نظر می‌گیرد و آنها را در گروه‌های زیر دسته‌بندی می‌کند:

۱. گردشگرانی که برای بازدید از مناطق مختلف ایران باهدف گردشگری و تفریح می‌آیند
۲. گردشگرانی که با یکی از اهداف تجاری، سیاسی، کاری، درمانی و یا تحصیلی در ایران هستند
۳. گردشگرانی که نسل دوم مهاجران ایرانی هستند که برای دید و بازدید و یا گردش در ایران به ایران می‌آیند.

این گردشگران در هر گروهی که باشند، منابع بالقوه و سرمایه‌های گردشگری ایران هستند. این افراد چنانچه با لذت و رضایت از فضای گردشگری و جامعه میزبان به کشورهای خود بازگردند، هریک می‌توانند سفیران فرهنگی گردشگری ایران باشند. این مقاله گروه دوم از این مهاجران و به‌طور خاص زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان در مراکز آموزش زبان فارسی را به دلیل حضور فیزیکی‌شان در ایران موردنظر قرار داده است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهشگر برای پاسخ دادن به یک پرسش از شیوه‌های مختلفی می‌تواند استفاده کند که این امر بستگی به نگرش پژوهشگر دارد. با توجه به توانایی و تأثیر مثبت روش‌های کیفی در شناسایی مؤلفه‌های مربوط به تحقیق، این پژوهش با روش کیفی انجام شده است.

پژوهشگران در این پژوهش به دنبال تجربه زیسته اهمیت نقش زبان‌آموزان فارسی (دانشجویان خارجی) در امر آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار گردشگری می‌باشند. بدین منظور از رویکرد پدیدارشناسی^۱ استفاده نموده‌اند. روش پدیدارشناسی، روشی اکتشافی است و جهت انجام مطالعات توصیفی و اکتشافی مناسب می‌باشد. در این راستا جهت گردآوری داده‌های پژوهش با زبان آموزان خارجی مصاحبه به‌عمل آمده است. پس از پیاده (مکتوب) نمودن مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوا طبقه‌بندی مقوله‌ها صورت پذیرفته است. جامعه پژوهش حاضر، شامل کلیه زبان آموزان خارجی دوره‌های

بشری است (Babazadeh, 2010) و زبان وسیله‌ای برای برقراری ارتباط است و از میان انواع رفتارهای ارتباطی، مشهورترین، رسمی‌ترین و از نظر اجتماعی مقبول‌ترین است (Ter-Minasova, 2000). از آنجایی که زبان نه تنها اصلی‌ترین ابزار برقراری ارتباط میان انسان‌ها بلکه بخش مهمی از فرهنگ مردم محسوب می‌شود، بنابراین ارتباط زبان با فرهنگ و تأثیر متقابل آن دو از اهمیت بالایی برخوردار بوده و توجه زیادی را به خود معطوف داشته است (Babazadeh, 2010). در این پژوهش، زبان به معنی شناخت عناصر نحوی، صرفی و واژگانی در مفهوم آموزش زبان مطرح نیست. بلکه اعتقاد بر این است که به دلیل اینکه اصلی‌ترین عملکرد زبان، نقش ابزاری آن در برقراری ارتباط بین افراد است، ابزاری برای درک جهان نیز است اما از طرف دیگر حتی چنانچه کاربران یک زبان با یک زبان مشترک آشنایی داشته باشند، به این معنی نیست که می‌توانند پیام و منظور یکدیگر را دریابند. این موضوع به‌طور خاص با اطلاعات پیشینی که به اشتراک گذاشته می‌شود، در ارتباط است. این اطلاعات پیشین عموماً به مشترکات فرهنگی و آشنایی‌های فرهنگی اطلاق می‌شود که افراد از دنیای پیرامون خود دارند، بدین معنی که زبان نه تنها ابزاری برای اطلاع‌رسانی است، بلکه قابلیت این را دارد که اطلاعاتی را در زمینه محیط پیرامون فرد منعکس می‌کند، ثبت و حفظ نماید (Vereshagin et al., 1990). این اطلاعات ثبت شده دانش عمومی و فرهنگی ما را از زبان در بر می‌گیرد و در برقراری ارتباط و یا عدم آن به ما کمک می‌کند. از این رو، چنانچه گردشگران و جامعه میزبان بتوانند با زبانی مشترک (کلامی و غیرکلامی) ارتباط برقرار کنند، می‌توانند تعامل بیشتر و هم‌کنشی مسالمت‌آمیز بیشتری داشته باشند.

به‌طور کلی توانایی صحبت کردن به زبان دیگر را می‌توان خلق زبانی دیگر با استفاده از عناصر واژگانی و نحوی زبان جدید دانست. دوستی زاده (Dustizadeh, 2008) در این زمینه می‌گوید: "یک فرد به وسیله زبان، نه تنها واقعیات را به تصویر می‌کشد، بلکه آنها را می‌آفریند. این موضوع در مراحل یادگیری یک زبان، به این معنی است که دستیابی به درک حقایق جدید از طریق یادگیری آن زبان موجب خلاقیت و مهارت زبانی^۲ می‌شود. بر این اساس، درک حقایق یک زبان، با درک فرهنگ متکلمان آن ارتباط نزدیکی دارد". کسب مهارت زبانی در بحث گردشگری به معنی کاربرد یک زبان در مفهوم فراگیری آن نیست. بلکه توانایی

قالب یک سؤال به شرح ذیل تنظیم و با مصاحبه شوندگان در میان گذاشته شد و بعد از این توالی این سؤال به جهت‌های مختلف رانده شد. «آیا شما به گردشگری و مسائل زیست‌محیطی علاقه دارید؟»

البته در مجموع سه دسته سؤال مطرح گردیده است که گروه اول شناسایی مشخصات کلی افراد، سؤال اصلی، سؤالات پیگیری نظیر بیشتر توضیح دهید، اگر می‌توانید مثال بیاورید و... به منظور کاوش بیشتر در زمینه مصاحبه استفاده شده است. طول مدت مصاحبه از ۱۵ دقیقه تا ۴۹ دقیقه متغیر بوده و پژوهشگر تا زمانی که داده‌ها اشباع شوند و اطلاعات جدیدی پیدا نشود، به گردآوری داده‌ها ادامه داده است. لازم به ذکر است که یک نفر از پژوهشگران کار مصاحبه را انجام داده و تحلیل نتایج را هر دو پژوهشگر انجام داده‌اند.

همان‌طور که اشاره شد، این پژوهش بر اساس پارادایم کیفی و با استفاده از روش پژوهشی پدیدارشناسی انجام شده است. برای گردآوری داده‌ها از ابزار مصاحبه عمیق استفاده شده است. مصاحبه روشی است که با به کار بستن آن می‌توان پی برد که در ذهن افراد چه می‌گذرد و درباره یک چیز چه احساس و چه رفتاری دارند. بر این اساس، برای تحلیل داده‌های متنی از روش تحلیل محتوا^۱ استفاده گردیده است. ابتدا نظریات و پیشنهادهای زبان‌آموزان چندین بار مورد مطالعه قرار گرفت. داده‌هایی که ربطی با موضوع تحقیق نداشتند، حذف گردیدند و با استفاده از روش‌های کیفی داده‌های باقی‌مانده با کدگذاری به بخش‌های مختلف و عبارات معنی‌داری تقسیم شدند. سپس با طبقه‌بندی عبارات، طبقات مفهومی شامل: گردشگری و زبان، ادبیات و طبیعت، طبیعت در مراسم ملی ایران، سیاست‌گذاری و سرمایه‌گذاری و... شناسایی گردیدند.

یافته‌های پژوهش

گردشگری و زبان: گردشگری اثرات متقابلی بر فرهنگ و ساختارهای اجتماعی جامعه میزبان و نیز گردشگران می‌گذارد. جامعه بازدیدکننده با هر هدفی که دارد، در صورتی می‌تواند از جامعه میزبان بهره‌بردار که بتواند با مفاهیم و عناصر فرهنگی و اجتماعی جامعه میزبان و به‌طور خلاصه تحقق اهدافش از گردشگری، ارتباط برقرار کند. ارتباط، اساس موجودیت جامعه

به دلیل آشنایی و عدم آشنایی هریک با مراسم و فرهنگ ایرانیان است. به عنوان مثالی دیگر به مراسم برگزاری عاشورا در ایران اشاره می‌شود. دانشجوی ژاپنی رشته معماری اعتقاد داشت: "من در مراسم عاشورا نه در ایران سفر می‌کنم و نه از خانه بیرون می‌آیم. مراسم عاشورا در ایران خطرناک است، چون مردم در خیابان‌ها خودشان را می‌زنند و ممکن است افراد دیگر هم آسیب ببینند". از طرفی دانشجوی آلمانی رشته مطالعات ایران، پس از چند ماه اقامت در ایران، بی‌صبرانه منتظر فرارسیدن مراسم عاشورا در ایران بود و اعتقاد داشت: "مراسم عاشورا در ایران یکی از منحصر به فردترین مراسم دنیا است. در آن روز همه مردم لباس سیاه می‌پوشند و در خیابان‌ها راهپیمایی می‌کنند و در آن روز برای آب احترام زیادی قائل هستند و به یکدیگر آب و نوشیدنی می‌دهند". بنا به گفته خودش، وی در روز عاشورا در سه مکان مهم عزاداری در تهران و در سه منطقه مختلف (شمال، مرکز و جنوب)، امامزاده صالح در میدان تجریش، بازار بزرگ تهران در مرکز و در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی در شهرری شرکت کرده بود.

در موارد یادشده، آموزش مستقیم و یا غیرمستقیم مفاهیم هریک از مراسم یادشده باعث می‌شود نه تنها نگرش زبان آموزان نسبت به این مراسم تغییر کند، بلکه انگیزه‌ای برای گردش و سفر در ایران و دیدن این مراسم در سراسر ایران که در بین اقوام مختلف به گونه‌هایی متفاوت برگزار می‌شود بینجامد.

به نظر می‌رسد در برنامه‌های آموزشی مراکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان که به دلیل سیاست‌های جدید وزارت علوم به‌طور چشمگیری روزه‌روز در حال گسترش و افزایش هستند، برنامه‌های گردشگری و آموزش محیط‌زیست به‌طور جدی مورد توجه نبوده است. موضوع گردشگری به ویژه ایران‌گردی و ایران‌شناسی در قالب تورهای مسافرتی دانشجویی معمولاً به شکل بازدید از مناطق تاریخی و باستانی ایران انجام می‌شود اما به طبیعت‌گردی و اکوتوریسم کمتر توجه شده است. توجه به گردشگری روستایی نیز به دلیل ارتباطش با اکوتوریسم، جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی در یک محیط می‌تواند از جذاب‌ترین محیط‌های گردشگری برای زبان‌آموزان خارجی باشد. اگر گردشگری روستایی بتواند نقش‌های محوله توسعه پایدار را به خوبی ایفا کند، می‌تواند خالق و محرک حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی-پایداری جوامع محلی- در تمام زیرشاخه‌های اقتصادی، اجتماعی-

برقراری ارتباط در حدی است که فضای تقابل دو زبان و فرهنگ جامعه میزبان و بازدیدکننده به فضایی خوشایند و قابل فهم تبدیل شود. چه بسا همین برقراری ارتباط و درک متقابل بتواند زمینه‌هایی را برای علاقه‌مندی گردشگران به بازدیدهای مکرر و تبلیغ و توسعه گردشگری فراهم کند. در غیر این صورت تضادهای احتمالی فرهنگی- اجتماعی ناشی از تفاوت‌های زبانی و سایر تفاوت‌های فردی دو گروه گردشگر و میزبان می‌تواند در همگرایی اهداف توسعه گردشگری دشواری‌هایی را ایجاد کند. زبان و فرهنگ به عنوان عامل ارتباط انسان‌ها می‌توانند به عنوان کاتالیزوری چند سویه این دشواری‌ها و موانع آن را برطرف کنند.

برای این که زبان بتواند در انجام رسالتش که برقراری ارتباط بین دو گروه افراد بومی و گردشگران خارجی است، موفق باشد باید موانع و دشواری‌های ارتباط این دو گروه را به حداقل و جاذبه‌های آن را به حداکثر برساند. از موانع این ارتباطات، بنا به نتایج مصاحبه‌های انجام شده زبان‌آموزان می‌توان به تفاوت‌های فرهنگی، عدم شناخت و درک مفاهیم آئینی و سنتی ایرانی و عدم برقراری ارتباط کلامی با جامعه میزبان اشاره کرد. از جاذبه‌های این ارتباطات می‌توان به تنوع آئین‌ها، رسوم، اقوام، زبان و فرهنگ و گویش مردمان ایران اشاره کرد. به عنوان مثال از تفاوت‌های فرهنگی و عدم شناخت آئین‌های ایرانیان به نظرات تعدادی از دانشجویان اشاره می‌شود^۱. یک دانشجوی اوکراینی رشته تاریخ ایران در مورد مراسم خانه‌تکانی نوروز می‌گفت:

"ایرانی‌ها یک سال خانه‌های خود را تمیز نمی‌کنند و درست نزدیک نوروز شروع به تمیز کردن خانه‌هایشان می‌کنند و آب و مواد شوینده را که برای طبیعت خوب نیست زیادی مصرف می‌کنند و بعد از خدا می‌خواهند که در بهار باران زیادی ببارد". از طرفی دانشجوی دیگری از کشور ویتنام می‌گفت: "ایرانی‌ها به خاطر دین و فرهنگ‌شان همیشه خانه‌های خود را تمیز نگه می‌دارند. آنها حتی با کفش به داخل خانه‌ها نمی‌روند و علاقه ندارند حیوانات را در خانه نگه‌دارند. آنها در شروع سال نو، برای تازه شدن و پذیرایی از مهمان‌ها خانه‌های خود را تمیز می‌کنند و وسایل جدید می‌خرند. آنها دوست دارند مثل طبیعت نو شوند". این دیدگاه‌های متفاوت درباره مراسم خانه‌تکانی نوروز در بین ایرانیان،

۱. برای سهولت خواندن، گفته‌های زبان‌آموزان خارجی اصلاح و ساده‌سازی شده است.

آب است. مردمان ایران به دلیل ویژگی اقلیمی گرم و خشک این سرزمین از هر طریقی کوشیده‌اند تا این عنصر حیاتی زندگی بشر را حفظ نمایند. قنات‌ها، آب‌انبارها و بادگیرهایی که برای خنک نگه‌داشتن آب در آب‌انبارها ساخته شده‌اند، نمونه‌هایی از تلاش فیزیکی انسان برای حفظ و نگهداری و بهره‌برداری بیشتر بوده است. ترکیب دو عنصر معنوی اسطوره‌ای و ادبی با بناهای فیزیکی که ارتباط مستقیمی با آب دارند، فضای ذهنی روشن‌تر و ملموس‌تری را برای گردشگران و به‌ویژه زبان‌آموزان خارجی ایجاد می‌کند. آموزش این مفاهیم در متون آموزشی کتبی، صوتی و تصویری زبان‌آموزان در کنار بازدید از این اماکن تأثیر قابل توجهی بر درک و ارتباط آنان با این عنصر طبیعی دارد. از مهم‌ترین ویژگی‌هایی که برای آموزش متون ادبی و اسطوره‌ای باید در نظر گرفت، انتخاب و ساده‌سازی این متون برای درک بهتر و ساده زبان‌آموزان از این مفاهیم است.

طبیعت در مراسم ملی ایران

نوروز نماد مراسم ملی ایرانی و جشن شروع سال نو ایرانی مصادف با شروع طبیعت و زنده شدن طبیعت است. سفره هفت‌سین و نمادهای آن، مراسم آئینی پیش از شروع سال نو، چهارشنبه‌سوری، غذاهای مخصوص شب عید و روز عید و رویاندن سبزه، پختن سمنو و سایر مراسم نوروز همگی ارتباطی مستقیم با طبیعت و عناصر چهارگانه آن دارند. نوروز برای زبان‌آموزان خارجی مقیم در ایران طبق گفته‌های خودشان، خاطره‌ای است از تعطیلات طولانی، سفر و سفره هفت‌سینی که به‌طور نمادین در چند سال گذشته مراکز آموزش زبان فارسی تدارک می‌بینند. درحالی‌که نوروز پیشینه‌ای به قدمت تاریخ ایران باستان دارد و به همان اندازه بین اقوام و مردم ایران دارای مفاهیم متنوعی است. مراسم نوروز در بطن خود یکی از مهم‌ترین روزهای آشتی انسان با طبیعت یعنی سیزده بدر را دارد. مراسم آئینی انداختن سبزه در خاک و یا در آب هریک به ترتیب نمادهایی از رویش دوباره و یا بازگشت به بهشت عدن که در آن حیات، جاودانه است و زایشی در آن نیست، ارتباط دارد. نوروز به‌تنهایی می‌تواند قابلیت گسترده‌ای برای جذب گردشگر داشته باشد. زبان‌آموزان خارجی که در ایام نوروز در ایران بودند برداشت‌های متفاوتی از مراسم نوروز داشتند. از نظر تعدادی از اروپاییان: "مراسم چهارشنبه‌سوری نوعی جنگ شهری است و

فرهنگی و اکولوژیکی و همچنین خود صنعت گردشگری باشد (Sharifzade & Moradinejad, 2002).

ادبیات، فرهنگ اسطوره‌ای ایران و فرهنگ عامه اقوام مختلف ایرانی سرشار از عناصری است که در آنها توجه به محیط‌زیست و احترام به آن مورد تأکید قرار گرفته است. تلفیق این عناصر فرهنگی و اسطوره‌ای با آموزش‌های غیرمستقیم محیط‌زیست و ایجاد جاذبه‌های فرهنگی و زیست‌محیطی در جذب زبان‌آموزان غیرفارسی‌زبان تأثیر به‌سزایی دارد. به‌عنوان مثال در زمینه‌های اکوتوریسم و گردشگری روستایی، هریک از مراسم ملی و یا آئینی ایران مانند روز طبیعت (سیزده بدر)، شب یلدا، جشن‌های برداشت محصولات کشاورزی، روز درخت‌کاری، گلاب‌گیری کاشان، گرفتن عرقیات گیاهی در فصل بهار در شهرهای مختلف و مراسمی مانند اینها می‌توانند انگیزه‌ای برای زبان‌آموزان خارجی باشند تا ضمن آشنا شدن با آداب، آئین‌ها و مراسم مختلف ایرانی با مردم ایران نیز ارتباط فرهنگی برقرار کنند. در ادامه به تعدادی از این جاذبه‌ها اشاره می‌کنیم.

ادبیات و طبیعت

ادبیات، فرهنگ عامه و اسطوره‌های ایرانی سرشار انعکاس جلوه‌هایی از طبیعت و ارتباط انسان با طبیعت است. طبیعت که به تعبیری حد فاصل جهان و جان جهان است (Akbari, 1997)، بخش جدایی‌ناپذیر اشعار شاعران در دوران مختلف و اسطوره‌ها و ادبیات عامه است. ارتباط هریک از چهار عنصر طبیعت با زندگی انسان و تأثیرات اقلیم بر انسان در بطن ادبیات غنی ایران دیده می‌شود. نمادهای اسطوره‌ای طبیعت از شاهنامه (Ghaemi et al., 2009) و مثنوی (Akbari, 1997) تا شعر معاصر نزد سهراب (Rezaei, 2007) درهم تنیدگی انسان و محیط‌زیست را نشان می‌دهد. این گستره وسیع که شامل دنیایی از زیبایی‌ها و فضایی شاعرانه (Parsaapur et al., 2014) است، می‌تواند پاسخگوی سلیقه‌ها و نگرش‌های مختلف نسبت به ادبیات و زبان گویای آن درباره طبیعت باشد.

استفاده از متون غنی ادبی ایران می‌تواند با موردتوجه قرار دادن حس زیبایی‌شناسی افراد، علاقه آنها را به محیط‌زیست جلب نماید. یکی از قوی‌ترین اسطوره‌هایی که می‌توان از آن و سایر نمادهای ملموس در طبیعت و زندگی واقعی مردم استفاده کرد، اسطوره

که در ارتباط با شرایط اقلیمی ایران هستند نیز می‌توانند در ابعاد گسترده علاوه بر ایجاد جاذبه‌های گردشگری، باعث ارتباط بومیان منطقه با گردشگران شوند.

این موضوع در مورد گردشگران و زبان‌آموزان ایرانی به‌طور یک‌طرفه صادق نیست. بلکه جوامع میزبان نیز به دلیل عدم آموزش صحیح و دریافت آگاهی‌های لازم گاه نمی‌توانند میزبانان خوبی برای مهمان‌های خود باشند. چنانچه زمینه‌های گردشگری همراه با آموزش جامعه میزبان و زبان‌آموزان به عنوان گردشگر فراهم شود و بومیان هر منطقه درباره مراسم آئینی و جزئیات مراسم نوروز و ارتباط صددرصدی آن با طبیعت توضیح دهند، علاوه بر گسترش فرهنگ ایرانی، جاذبه‌های متنوع آن می‌تواند در جذب گردشگران تأثیر داشته باشد. زبان آموزان خارجی که در مصاحبه شرکت کرده بودند، به نمونه‌هایی از نکات مثبت و منفی که در برخورد با بومیان در محیط‌های گردشگری روستایی و محلی داشتند، اشاره کردند. از موارد منفی که به آن اشاره شد، دافعه‌ای بود که چند تن از زبان‌آموزان خارجی از رفتار مردم در یکی از روستاهای گردشگری مرکز ایران و یکی از روستاهای استان کردستان مواجه شده بودند. آنها اظهار می‌کردند که زیبایی و تفاوت لباس‌های محلی زنان این منطقه برایشان جالب و دیدنی بوده؛ اما هنگامی که آنها می‌خواستند با افراد بومی عکس بگیرند، با دافعه‌ای از طرف آنها مواجه شده بودند. به مواردی مثبت در برخورد و عملکرد بومیان دهکده گردشگری عباس برزگر اشاره کردند. آنها در این دهکده گردشگری درباره عباس برزگر توضیحانی را دادند و از اقامت لذت‌بخش و بازدیدشان از آنجا تعریف کردند. عباس برزگر مرد روستایی باسواد دوره ابتدایی است که پس از تجربه پذیرایی ساده و کاملاً اتفاقی‌اش از چند گردشگر خارجی در منزل خود، یک دهکده گردشگری با تکیه بر جذابیت‌های ساده روستایی محل زندگی‌اش یعنی بوانات استان فارس ساخته است. وی با استفاده از خلاقیت و ویژگی‌های کاملاً بکر روستایی منطقه‌شان و با تربیت و تشویق نیروی انسانی روستایش فضایی بسیار خاطره‌انگیز برای گردشگران خارجی فراهم نموده است. برزگر علاوه بر رعایت کردن استانداردهای یک زندگی ساده و تمیز روستایی و استفاده از مواد غذایی ارگانیک، نیروی انسانی جوان دهکده روستایی‌اش را برای یادگیری زبان انگلیسی در حد رفع نیازهای اولیه گردشگران خارجی آموزش داده است. وی در اتاق‌های کوچک دهکده روستایی‌اش فضاهایی را برای آموزش

بیرون از خانه بودن برای آن‌ها خطرناک است" و تعدادی از زبان‌آموزان عرب‌زبان اعتقاد داشتند که "ایرانیان آتش‌پرست هستند و به خرافات اعتقاد دارند. در مراسم چهارشنبه‌سوری آتش‌بازی می‌کنند و گندم و غلات بسیار زیادی را برای نوروز می‌رویانند و در روز سیزده بدر زباله‌ها را در خیابان‌ها، و دشت و بیابان‌ها می‌کنند". موارد زیادی مانند این باعث سوءتفاهم و در بسیاری از موارد سؤالات متعددی درباره این رسوم ایرانیان در کلاس‌ها می‌شود و گاه بدون اطلاع از ریشه‌های اصلی این مراسم، چهارشنبه‌سوری را با مراسم آتش‌بازی غربی‌ها و سایر کشورها مقایسه می‌کنند و سبزه‌هایی که دور ریخته می‌شوند را اسراف می‌دانند. مراسم نوروز با تمام ویژگی‌هایی که دارد، می‌تواند با هماهنگی کارشناسان و محققان گردشگری و محیط‌زیست و نیز مدیران داخلی مراکز آموزش زبان فارسی به عنوان جشنواره‌های طبیعت و آشتی با طبیعت برای زبان‌آموزان خارجی معرفی شود و آنها را در تبلیغ گسترده این مراسم شرکت دهند. بسیاری از زبان‌آموزان به دلایل بسیاری مانند آشنا نبودن با گستره فرهنگی نوروز، نداشتن تسلط به زبان، عدم آشنایی و گاه واکنش از تفاوت‌های فرهنگی و خرده‌فرهنگ‌های ایرانی گاه قادر نیستند و گاه به نظر می‌رسد علاقه‌مند نیستند در مراسم نوروز مشارکت داشته باشند و به مکان‌های مختلف در ایران سفر و از نزدیک با این آئین‌ها آشنا شوند.

روز درختکاری از دیگر مراسم رسمی ایران است که در اسفندماه انجام می‌شود. اخیراً تعدادی از مراکز آموزش زبان فارسی در اقدامی نمادین در روز درخت‌کاری همراه با زبان‌آموزان خارجی نهال‌هایی را در فضای سبز دانشگاه‌ها می‌کارند. انجام این کار دسته‌جمعی به همراه معلمان و سایر کارکنان مراکز آموزش زبان، قدمی برای نزدیکی این دانشجویان و کارکنان با محیط‌زیست است. روز درخت‌کاری خود به‌تنهایی می‌تواند فراخوانی گسترده و ملی برای کاشت درختان در مکان‌های مختلف شهرهای گوناگون باشد و با شرکت و همکاری نهادهای مربوط به محیط‌زیست و دوستداران طبیعت جاذبه‌ای برای زبان‌آموزان خارجی باشد.

مراسم گلاب‌گیری در کاشان نیز به دلیل جاذبه‌های خاصی که دارد از مراسمی است که قابلیت جذب گردشگران زیادی را دارد. ابعاد بسیار گسترده فرهنگی که این مراسم دارد می‌تواند شامل جشنواره‌های غذا، انواع شیرینی و داروهای گیاهی ایرانی که با گل محمدی تهیه می‌شوند، باشد. سایر مراسم بومی و منطقه‌ای ایران

این زبان‌آموزان علاوه بر گسترش زبان، فرهنگ و ادبیات ایران از ابعاد بسیاری می‌توانند برای اهداف مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به عنوان یک فرصت تلقی شوند. عده‌ای از این زبان-آموزان معمولاً به دلیل رشته‌های تخصصی‌شان، به‌طور ذاتی به گردشگری در ایران علاقه‌مند هستند اما با برنامه‌ریزی‌های کارشناسی شده می‌توان عده دیگر را به گردشگری علاقه‌مند کرد. از این‌رو در ایران نیز علاوه بر آموزش‌های عمومی، محیط‌های آموزشی، عمومی، بومی و محلی، در اقدام‌هایی بنیادین متون آموزشی آموزش و پرورش و وزارت علوم نیز باید با رویکردی مسئولانه‌تر و هدفمندتر همسو با اهداف آموزشی سازمان محیط‌زیست حرکت کنند. در این پژوهش اعتقاد بر این است که این آموزش‌ها در مراکز آموزش غیرفارسی‌زبانان که در آن خارجی‌ان زیادی از کشورهای متعدد برای یادگیری زبان فارسی آمده‌اند نیز باید تقویت شود. آموزش‌های غیرمستقیم هدفمند می‌توانند نقش زیادی در علاقه‌مندی این زبان‌آموزان برای گردشگری و به‌ویژه اکوتوریسم که ارتباط بیشتری با طبیعت دارد و بیشتر موردتوجه این مقاله است، داشته باشد. این آموزش‌ها می‌توانند در اشکال مختلف متون آموزشی، تصاویر آموزشی موجود در کتاب‌ها، فایل‌های صوتی ضبط‌شده، فیلم و از همه مهم‌تر توره‌های گردشگری و طبیعت‌گردی در قالب اکوتوریسم انجام شوند. از این دیدگاه زبان و فرهنگ می‌توانند به عنوان محرک‌هایی برای شناخت و دوستی با محیط‌زیست باشند تا مخاطبانی که ایران را برای گذراندن دوره‌های کوتاه مدت آموزشی انتخاب کرده‌اند، هم به محیط‌زیست ایران به عنوان جاذبه‌های گردشگری روی بیاورند و هم اینکه عواملی برای حفظ اهداف توسعه پایدار محیط‌زیست باشند. اما این امر بدون آموزش و ارتقای آگاهی جامعه میزبان نمی‌تواند موفقیت‌آمیز باشد. آموزش و آماده‌سازی جامعه میزبان آشنایی اولیه با اصول اولیه گردشگری در دنیا و زبان واسطه‌ای برای تسهیل ارتباط می‌تواند این رابطه را تقویت نماید، بنابراین سازمان‌های مرتبط با برنامه‌ریزی‌های هدفمند می‌توانند از این دو گروه برای توسعه و گسترش گردشگری و توسعه پایدار استفاده نمایند.

عناصر فرهنگی و اسطوره‌ای و ادبی ایران ظرفیت‌های پنهان و بالقوه‌ای هستند که می‌توانند با غنی‌سازی آموزش‌های غیرمستقیم جاذبه‌های گردشگری ایرانی را تقویت نمایند. توجه به محیط‌زیست و برجسته کردن مفاهیم طبیعت در آموزش‌های کلامی (متون

قالی‌بافی و زیراندازهای محلی آماده کرده است که در آنها به گردشگران خارجی و داخلی بافتن زیراندازهای ساده و محلی را آموزش می‌دهد. او در کنار دهکده توریستی‌اش دامداری و کشاورزی هم دارد و به گردشگران خارجی اجازه می‌دهد از نزدیک با تمامی بخش‌های این نوع زندگی آشنا شوند، شیر بدوشند و در چیدن گیاهان و بخشی از کارهای کشاورزی با وی شریک شوند. بزرگر اعتقاد دارد که از تمامی اجزای محیط زندگی‌اش مانند برگ گیاهان دارویی، مواد غذایی و لبنیاتی که خود به‌طور مستقیم تولید می‌کند برای درآمدزایی استفاده می‌کند. دهکده بزرگر نمونه‌ای از اکوتوریسم و ارتباط طبیعت با گردشگری است. فعالیت‌های این دهکده با آنچه استیک و دیگران (Steck et al., 1999) درباره اهداف اکوتوریسم موفق گفته‌اند، مرتبط است. این اهداف عبارت‌اند از: ۱. همکاری جهت تنوع زیستی، ۲. توجه جهت حفظ رفاه و آموزش مردم محلی به منظور کمک برای نیل به هدف توسعه پایدار، ۳. ایجاد تعاملی برای بیان تجربه‌های یادگیری، ۴. مدیریت مهارت‌هایی که به‌طور ویژه بازدیدکنندگان را در حفظ مناطق طبیعی یاری رساند، ۵. تشویق به فعالیت‌های مسئولانه در بخش گردشگران و صنعت گردشگری، ۶. ارائه خدمات ترجیحاً توسط ساکنان محلی با تمرکز بر مدیریت پایدار منابع تاریخی و طبیعی، ۷. ایجاد مشاغل تجاری کوچک‌مقیاس، ۸. به حداقل رساندن میزان مصرف منابع غیرقابل‌تجدید، ۹. تأکید بر همکاری جوامع محلی در بخش تجاری‌سازی، ۱۰. بازاریابی ویژه، جهت جذب مسافرانی که به بازدید مناطق طبیعی علاقه‌مندند و ۱۱. تدوین سیاست‌های دولتی جهت جذب اخذ وجوه نقدی از توریست‌ها در جهت نیل به اهداف فوق (Steck et al., 1999).

بحث و نتیجه‌گیری

برای توسعه گردشگری در توسعه پایدار باید از تمام منابع جامعه میزبان استفاده نمود. زبان‌آموزان خارجی مقیم در ایران پتانسیل‌های قوی برای توسعه گردشگری هستند. تبلیغات و آموزش‌های میدانی در این گردشگران به دلیل حضورشان در ایران می‌تواند زمینه‌های گسترش گردشگری را در سطح جهانی فراهم نماید. این زبان‌آموزان خود می‌توانند سفیران فرهنگی و گردشگری ایران برای تبلیغ گردشگری در دنیا باشند و علاوه بر بازگشت مجدد به ایران و حفظ رابطه فرهنگی با این کشور می‌توانند خود وسیله‌ای برای تبلیغ و رونق گردشگری ایران شوند.

تحقیقات بعدی با استفاده از تحقیقات میدانی و بررسی ابعاد مختلف این موضوع باب جدیدی برای ارتباطات فرهنگی و بین‌المللی جهت همکاری نهادهای مربوطه انجام شود تا علاوه بر گسترش زبان و فرهنگ ایران در سراسر دنیا با برجسته کردن موضوع محیط‌زیست در آموزش‌های همگانی و جهانی، تلاشی گسترده برای حفظ منابع طبیعی و تحقق اهداف توسعه پایدار برداشته شود.

References

- Akbari Gandomani, H., Abbasi, H. (1997), "A Study of the Mystery of Plant Mythology in Masnavi-i Ma'navi", *Literary Text Research*, 37, 7-28. [In Persian]
- Andereck, K. L., Valentine, K.M., Knopf, R.C. and Vogt, C.A. (2005). "Residents' Perception of community Tourism Impacts", *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Aref, F., S Gill, S., Aref, F. (2010), "Tourism Development in Local Communities: As a Community Development Approach", *Journal of American Science*, 6(2), 155-161. [In Persian]
- Babazadeh, J. (2010). "Language, Culture, Expressions and Foreign Language Teaching", *Research in Contemporary World Literature*, Winter, 14(55), 19-28. [In Persian]
- Badri, A., Tayyebi, S. (2012). "Factors affecting the costs of religious tourism: A case study of Mashhad, Iran", *Journal of Tourism Planning and Development*, 1(1), 153-177. [In Persian]
- Briedenhann, J. and Eugenia, W. (2004). "Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream?", *Tourism Management*, 25(1), 71–79.
- Chander, R. (2012). "Issue and Concern in School Science Curriculum", In: *Contemporary Trends in Education: A Handbook for Educators*, Edited by Vandana Saxena, Dorling Kindersley (India) Pvt. Ltd.
- Chris, R. (2012). "Assisting the poor in China through tourism development: A review of research", *Tourism Management*, 33 (2), 239-248.
- Dadfar, M. (2012). "Evaluate the impact of environmental education in formal training courses sky gifts and elementary science teachers from the city of Damavand", Master Thesis Faculty of Education Sciences, PNU, Tehran. [In Persian].
- Dustizadeh, M.R. (2008). "Language Competence in the Beam of Cultural Recognition", *Research in Contemporary World Literature*, 13(46), 67-84. [In Persian]
- Esmaeili Alavijeh, E., Zebardast, L., Amiri, M.J. and Salehi, E. (2017). "Comparing the Effectiveness of Formal and Informal Environmental Education in Sixth Grade Students", *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 5(2), 45-54. [In Persian]
- Figini, P., Castellani, M. and Vici, L. (2007). "Estimating Tourist Externalities on Residents: A Choice Modeling Approach to the Case of Rimini", *Social Science Research Network Electronic Paper Collection*: <http://ssrn.com/abstract=999927>.
- Ghaemi, F., Ghavam, A. and Yahaghi, M. J. (2009). "An interpretation of the symbolic function of Water Myth and its manifestations in Firdowsi's Shahname based on mythological criticism", *Journal of Literary Studies (Journal of Literature and Humanities)*, 42(165), 69-93. [In Persian]
- Heidari, F. and Heidari, M. (2015). "The effect of environmental education on teacher's knowledge, attitude and skills (Case study: primary school teachers district 12, Tehran)", *International Journal of Environmental Research*, 9(4), 1225-1232. [In Persian]
- Hemmati, Z. and Shobeiri, S.M. (2016). "Review the status of environmental education in Iran and comparison with other countries", *Journal of Human and Environment*, 14(2), 61-81. [In Persian]
- Hicks, H., Gullett, G. and Ray, C. (1976). The

- management of organizations, Second Ed., Traduit by Kohen Guel, Tehran: Doran. [In Persian]
- Kahen, G. and Sayers, B. McA. (1994) "IT and National Development in the Third World...", *The 5th Int. Conf. of the Information Resources Management Association*, U.S.A.
- Kahen, G. and Sayers, B. McA. (1995) "The Context of Technological Change in Developing Countries...", *The Proceeding of the (IAMOT) European Conference on Management of Technology*, Birmingham.
- Kahen, G. (1998). "Tourism Industry and Stability Development: a Symbol of Dynamic Management", *Journal of Environmental Studies*, 24(21), 79-90. [In Persian]
- Kiumarsi, V. and Ahmadipour, F. (2001). "Smart Architecture", MSc thesis, Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Mirkarimi, S.H. (2016). "Principles and Concepts to Achieve Successful Ecotourism", *Journal of Human and Environment*, 14 (2), 13-23. [In Persian]
- Mobarghai Dinan, N. and Shahryari, A. (2017). "Environmental Trainings Needs Assessment for the Housewives Case Study: Tehran Municipality of Region 15", *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 5(2), 73-84. [In Persian]
- Moradi, M. and Rahmani, B. (2010). "The role of tourism on sustainable urban development (Case Study: Mashhad city)", *Quarterly Geographical Journal of Territory (Sarzamin)*, 7(25), 41-52. [In Persian]
- Naghizadeh, M. (2004). "The Significance of Environmental Studies in Engineering Fields", *Iranian Journal of Engineering Education*, 6(23), 15-36. [In Persian]
- Nasirpoor, M. (2006). "Women's Environmental Education and Changes in consumption patterns in society", *Environmental Education*, Volume 2, Department of Environment, Kian Mohr Publishers. [In Persian]
- Rahnemai, M. T. (2000). "The Project of Tourism of Ardebil Province", Research Project, University of Tehran. [In Persian]
- Rezaei, H. (2007). "Sohrab Sepehri's green language in "Sedaaye Paaye 'Aab" (The Water's Footfall)", *Journal of Literary Studies (Journal of Literature and Humanities)*, 40(157), 21-34. [In Persian]
- Rezvani, M. R. (2009). *The Development of Rural Tourism with the Tourism Stability Approaches*, Tehran: University of Tehran Publications. [In Persian]
- Rezvani, M., Nojavan, M., Ekhtiyari Roodsari. (2013). "Study of Effectiveness of Environmental Informal Trainings for Eco-Tour Leaders (Case study: Guilan Province)", *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 2(5), 39-52. [In Persian]
- Sadugh, M. (2003). "The process of educational change in Department of Environment", *The first Professional National Conference on Environmental Education*, Tehran. [In Persian]
- Samani, Gh. and Pourjafar, M. R. (2012). "Study of Indicators of the Stability Development in planning of Traditional Bazaar of Tabriz", *Journal of Geography and Environmental Studies*, 1(2), 41-54. [In Persian]
- Sharifzadeh, A. and Moradinejad, H. (2002). "Sustainable Development and Rural Tourism", *Monthly Socio-Economic of Jihad*, 251-252, 52-63. [In Persian]
- Steck, B., Strasdas, W. and Gustedt, E. (1999). *Tourism in Technical: A guide to the Conception, Planning and Project Accompanying Measures in Regional Rural Development and Nature Conservation*, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ), Eschborn, Germany.
- Sunlu, U. (2003). "Environmental Impacts of Tourism", Local resources and global trades, Environments and agriculture in the Mediterranean region, *Bari.Ciheam, Série A. Séminaires Méditerranéens*, 57, 263-270.
- Telia, V.N. (2006). *Bolshoi fraziologicheskii Slovar ruskova yazika, Znachenie, Upotriblenie, Kulturologicheskii komentari* (Большой фразеологический словарь русского языка, Значение, Употребление, Культурологический комментарий), Moscow: Ast-Press Publications.